

Sarlotte Bronte (1816–1855) ne tik labiausiai žavėtasi iš visų seserų Brončių, bet ji buvo ir kūrybingiausia. Gimusi 1816 m. Torntone, Jorkšyre, Šarlotė Brontė buvo trečioji dvasininko Patriko Brontės, kilusio iš Airijos, ir Marijos Bronvel (jos gimtinė Penzanse, Kornvalyje) duktė. 1820 m. jie persikėlė į Hovertą, kur Patrikas Brontė buvo paskirtas vikaru iki gyvos galvos. 1821 m., mirus Šarlotės motinai, teta Elžbieta atvyko tvarkyti namų ūkio ir prižiūrėti vaikų – penkios dukterys ir vienas sūnus liko su našliu tėvu ir griežta motinos seserimi. Turėdami prieš akis dvylika Bronvelio kareivių ir turtingą biblioteką, vaikai sukūrė fantazijos karalystes Angriją ir Gondolą, rašė šių išgalvotų šalių metraščius bei leido laikraščius. 1824 m. keturios vyresniosios seserys išvyko į Kovan Bridžo mokyklą, kurią Šarlotė, pavadinusi Lovudu, aprašė savo romane „Džeinė Eir“. Tais pačiais metais, nepakėlusios sunkių gyvenimo sąlygų, nuo tuberkuliozės mirė Marija ir Elžbieta, o Šarlotė kone prarado sveikatą. Kitoje mokykloje Rohede, esančioje tarp Lydso ir Hadersfildo, praleisti metai Šarlotei buvo kur kas laimingesni. Rohede Šarlotė susipažino su vienu iš dviejų savo draugų, su kuriais paskui bičiuliavosi visą gyvenimą, vėliau juos pavaizdavo savo romanuose. Šarlotė ir pati kurį laiką čia dirbo, tačiau ilgainiui atsisakė šių pareigų, nes su Emile ketino įkurti

savo mokyklą Hoverte. Siekdamos gilesnių profesinių žinių, sėšerys lankėsi Hėgerio pensione, Briuselyje. Šarlotė čia beviltiškai įsimylėjo M. Hėgerį, kurį vėliau išjuokė „Vijetėje“. Pirmasis jos romanas „Profesorius“ buvo supeiktas, bet netrukus Šarlotė ėmėsi kurti „Džeinę Eir“, kuriame jau suspindo rašytojos talentas. Šarlotė tris sykius atmetė pasiūlymus tekėti, tačiau 1854 m. sutiko susituokti su tėvo vikaru A. B. Nikolsu. Deja, jų santuoka buvo trumpa, nes jau kitais metais laukdamasi kūdikio Šarlotė susirgo ir numirė.

I SKYRIUS

BRETONAS

Mano krikšto motina gyveno dailiame name jaukiame ir senoviškame mieste Bretone. Šituose namuose gyveno kelios jos vyro giminės kartos, net vyro pavardė buvo tokia pat kaip ir jo gimtojo miesto vardas, taigi jie buvo Bretonai iš Bretono. Nežinau, ar tai viso labo tebuvo sutapimas, ar kuris nors tolimas jų protėvis buvo nenusakomai įtakingas, kad net visą apylinkę imta vadinti jo vardu.

Kai dar buvau vaikas, bene du sykius per metus važiuodavau į Bretoną ir šitos viešnagės man be galo sušildydavo širdį – ypač mėgau dailųjį namą ir jo gyventojus. Man patikdavo erdvūs tykūs kambariai, patogūs ir skoningai sustatyti baldai, skaidrūs, platūs langai, balkonas, iš kurio galėjai pasigrožėti įspūdinga senoviška ir labai ramia, švaria gatve. Atrodė, kad toje gatvėje visada šventadienis. Visi tie dalykai labai džiugindavo mano sielą.

Suaugusiems namiškiams vaikai šiaip jau vis puola ir puola į akis. Misis Breton manimi rūpindavosi neįkyrėdama, santūriai ir nuoširdžiai. Dar prieš mums susipažįstant ji buvo likusi našlė ir augino sūnų. Jos vyras gydytojas numirė tada, kai ji buvo jauna ir patraukli.

Man akyse stovi nebejauna, bet graži, aukšta, dailiai nuaugusi ir kaip anglei pernelyg tamsios odos moteris, sveikata ir gyvybingumu trykštančiais rusvais skruostais ir nuostabiomis, maloniomis juodomis akimis. Daugelis apgailestavo, kad misis Breton akių ir plaukų spalvos nepaveldėjo jos sūnus: berniuko akys jau vaikystėje buvusios mėlynos ir labai skvarbios, o ilgi plaukai – nenusakomos spalvos, bet kai juos nušviesdavusi saulė, draugai tvirtindavo, kad jo garbanos atrodydavusios auksaspalvės. Tačiau iš veido sūnus buvo kaip iš akies traukta motina: paveldėjo jis ir jos puikius dantis, stuomenį (galbūt taip sakyti dar per anksti, nes berniukas dar turėjo suaugti) ir, svarbiausia, tvirtą sveikatą bei džiugią ir santūrią prigimtį, kurios neatstos jokie turtai.

Bretone aš viešėjau ir tų metų rudenį: krikšto motina pati pasiėmė mane iš giminaičių, pas kuriuos tuo metu gyvenau. Manau, ji puikiai numatė būsimas permainas, apie kurias aš nė nenutuokiau, nors miglotos pasikeitimų nuojautos užplūsdavo man sielą, tuomet apnikdavo liūdesys. Tačiau buvau patenkinta, gavusi progą persikelti į kitą vietą ir sutikti naujų žmonių.

Krikšto motinos namuose laikas man visados tekėdavo ramiai, neskubriai, tarsi vandeninga lygumų upė. Šitos viešnagės buvo panašios į Kristiano ir Ištikimojo atgaivos valandėles vaizdingose upės pakrantėse, „kur šniokščia amžinai žaliuojantys medžiai, o už jų driekiasi lelijomis nubertos pievos“. Tuose namuose nebuvo daug įvykių ar jaudinančių nuotykių – net širdis salo iš tvyrančios ramybės. Aš ir netroškau permainų. Jeigu atnešdavo kokį laišką, būdavau nepatenkinta, kad ardoma nusistovėjusi tvarka, ir norėdavau, kad jis apskritai būtų kur nors prapuolęs.

Vieną dieną laišką gavo misis Breton. Tik akį į ją užmetęs galėjai suprasti, kad jo turinys nustebino moterį ir netgi šiek tiek suneramino. Pirmiausia pamaniau, kad laiškas iš namų, ir nusi-gandau, ar tik neatėjo kokia baisi žinia. Tačiau kai niekas nieko man nesakė, lyg kalnas nusirito nuo pečių.

Kitą dieną, kai pasivaikščiojusi įžengiau į savo miegamąjį, aptikau šiokių tokių permainų ženklus: ūksmingoje nišoje šalia savo sofos išvydau vaikišką lovytę, užklotą baltu užtiesalu. Be to, prie manosios raudonmedžio komodos išdygo nedidukė palisandro skrynutė. Stovėjau kaip stabo ištikta ir svarsčiau, ką tai galėtų reikšti. Ir supratau: atvyksta kitas svečias, misis Breton laukia daugiau žmonių.

Nulipusi pietauti, išgirdau ir paaiškinimą: kurį laiką su mani mi gyvens maža mergaitė, gydytojo Bretono draugo ir tolimo giminaičio duktė. Dar buvo pasakyta, kad neseniai mirusi mergaitės motina, nors, tiesą sakant, misis Breton netrukus pridūrė, jog ši nelaimė mažutelei nebuvo tokia baisi, kaip būtum galėjęs pamanyti. Misis Hom (tokia, atrodo, velionės pavardė) buvusi labai daili, bet lengvapėdė, nerūpestinga, nesirūpinusi savo dukterimi, nuvylosi ir nuliūdinusi vyrą. Kai santuoka pasirodė nepakeliama, sutuoktiniai susitarė ir be jokių teismų išsiskyrė. Netrukus po šitų įvykių viename pokylyje misis Hom labai pervargo, peršalo, pradėjo karščiuoti ir šiek tiek pasirgusi mirė. Jos vyro, iš prigimties labai jautraus ir neapsakomai šitos liūdnos žinios sukrėsto žmogaus (jam tą žinią pranešė gana tiesmukiškai), atrodė, nieku gyvu negalėjai įtikinti, kad jo atšiaurus elgesys, nekantrumas ar nenuolaidumas neturi nieko bendro su netikėta žmonos mirtimi. Vyras dieną naktį galvojo apie tai, galvojo tol, kol jam visiškai susisuko galvelė. O kai galvelė susisuko, gydytojai užsispyrė, kad jis kur nors išvyktų prasiblaškyti. Misis Breton pasisiūlė tuokart pasirūpinti mergaite. „Viliuosi, – pridūrė krikšto motina, baigdama monologą, – kad vaikas nenusiduos į savo motiną: paiką lengvapėdę peteliškę, mėgstančią šiek tiek pakoketuoti, kurias kartais veda net protingi vyrai. O juk misteris Homas šiaip jau yra galvotas žmogus, nors ne itin praktiškas: atsidavęs mokslui ir pusę savo amžiaus praleidęs laboratorijoje – tokio gyvenimo jo pliuskė žmona negalėjo nei suvokti, nei pakęsti. Tiesą sakant, – prisipažino misis Breton, – ir man tokie dalykai nebūtų patikę.“

Atsakydama į mano klausimą, krikštamotė paporino, kad jos velionis vyras ne sykį tvirtinęs, jog polinkį į mokslą misteris Ho-
mas bus paveldėjęs iš motinos dėdės – prancūzų mokslininko,
kurio gyslomis, atrodo, tekėjo ir škotų, ir prancūzų kraujas. Pran-
cūzijoje tebegyvena jo giminaičiai, kurie, tiesa, ne visi, iki šiol
prieš savo pavardę prideda dalelytę „de“ ir laiko save kilmingais.

Tą dieną, devintą valandą vakaro, tarnas buvo paprašytas pa-
sitikti dilyžaną, kuriuo turėjo atvykti mūsų mažoji viešnia. Misis
Breton ir aš laukdamos mergaitės sėdėjome svetainėje. Džonas
Greihamas Bretonas buvo išvykęs į kaimą aplankyti ten gyve-
nančio savo klasės draugo. Krikšto motina skaitinėjo vakaro lai-
kraštį, o aš siuvinėjau. Vakarop oras subjuro: stambūs lietaus
lašai plakė langų stiklus, kaukė piktas vėjas.

„Vargšas vaikelis, – retsykais atsidusdavo misis Breton, – šito-
kiu oru mažutelei tenka leistis į kelionę! Norėčiau kuo greičiau
ją išvysti.“

Apie dešimtą valandą nuskambėjo durų varpelis – sugrįžo
Vorenas. Dar ir durų niekas nespėjo atidaryti, o aš jau buvau
atkūrusi į prieškambarį, kuriame stovėjo lagaminas ir keletas
kartoninių dėžių. Šalia jų išvydau, matyt, mergaitės auklę, o ant
paskutinio laiptelio stypsojo Vorenas. Rankose jis laikė kažką
suvyniotą į šaliką.

– Ar čia ir yra tas vaikas? – paklausiau.

– Taip, mis.

Aš mėginau nuvynioti tą šaliką ir žvilgtelėti į mergytės veidelį,
tačiau ji mitriai nusigrėžė ir įsikniaubė Voreniui į petį.

– Prašau pastatyti mane ant grindų, – išgirdau plonytį bal-
selį, kai Vorenas atidarė svetainės duris, – ir nuimti šitą šali-
ką, – nenurimo mergytė, rankele ištraukdama smeigtuką ir šiek
tiek įnoringai mėgindama nusimesti nepatogią skarą. Žmogiū-
kas, išdygęs iš tų audeklų, mikliai mėgino suklostyti šaliką, bet
storas audinys pasirodė esąs per sunkus ir per didelis mažoms
rankelėms.

– Atiduokite jį Harietei, – paliepė mergytė, – ir tegul viską padeda į vietą.

Tai pasakiusi, mergytė atsigręžė ir ėmė dyrėti į misis Breton.

– Ateik, mano mažoji, – tarė krikštamotė, – noriu įsitikinti, kad nesusalai, nesuslapai: štai čia prie židinio galėsi sušilti.

Mažosios viešnios kelis sykius raginti nereikėjo. Nusimetusi šaliką ir šiltuosius drabužius, ji atrodė neregėtai smulkutė: daili tarsi nulieta, laibutė ir mikli nelyginant stirnaitė. O kai atsisėdo krikštamotei ant kelių, atrodė kaip tikrų tikriausia lėlė. Šį panašumą, manau, dar paryškino gležnas jos kakliukas ir šviesios garbanėlės.

Švelniai trindama, kad sušiltų, mergytės rankutes ir kojeles, misis Breton maloniai šnekino mažąją, o ji iš pradžių žvelgė ilgėsingai ir įdėmiai, kol galiausiai ėmė šypsotis.

Misis Breton šiaip jau nepalaikytumei meilinga moterimi: net su nuoširdžiai mylimu sūnumi ji dažniau būdavo griežta nei lipšni, tačiau kai mažoji viešnia jai nusišypsojo, krikštamotė pa-
bučiavo ją ir pasiteiravo:

– Kuo tu vardu, mieloji?

– Misi.

– O kaip tave dar vadina?

– Tėtis mane šaukia Pole.

– Ar Polė nenorėtų pasilikti pas mane?

– Ne visam laikui, o tik kol tėvelis sugrįš namo. Jis išvykęs, – sunerimusi papurtė galvelę.

– Jis pats atvyks Polės ar atsiųs ką nors jos paimti?

– Iš tiesų, madam? Manote, kad jis parvažiuos?

– Žinoma.

– O Harietė šneka, kad tėvelį aš dar kažin kada pamatysiu – juk jis serga.

Jai ištryško ašaros. Mergytė ištraukė savo rankytę iš misis Breton delnų ir mėgino nusliuogti nuo kelių, bet pajutusi, kad ją laiko, paprašė:

– Prašom paleisti mane. Aš ant suoliuko įsitaisysiu.

Mažylę paleido ant grindų. Pasiėmusi žemutinį suoloelį, ant kurio misis Breton sėdėdama susikraudavo kojas, mergytė nusi-
nešė jį į tamsiausią kambario kertę ir atsisėdo ten. Nors krikšto
motina buvo valdinga, o iškilus rimtam reikalui net ir griežta,
dėl smulkmenų ji dažnai nusileisdavo – ir dabar leido mergytei
pasielgti kaip tinkamai. O man ištarė: „Nekreipkite šį kartą į
ją dėmesio.“ Tačiau aš stebėjau mažąjį žmogutį: Polė alkūnėlę
įbedė į keliuką, rankute pasirėmė galvelę ir iš nedidukės – nely-
ginant lėlės – suknelės kišenėlės išsitraukusi mažulytę nosinaite
ėmė šniurkščioti. Kiti vaikai, skausmo prislėgta širdedele ar už-
griuvus kokiai nelaimei, ima balsiai raudoti, nė kiek nesigėdija
ir nesitvardo, o ši verkšnojio patylomis ir tik retsykais išgirdęs
mergytę sukniuksint galėjai suvokti jos gėlą. Misis Breton, ačiū
Dievui, nieko nepajuto ir nepamatė. Netrukus iš kertės atsklido
balselis:

– Ar negalėtumėte paskambinti varpeliu, kad ateitų Harietė?
Aš išpildžiau jos prašymą ir veikiai įžengė auklė.

– Hariete, man metas miegoti, – tarė mažoji šeimininkė, – pa-
klausk, kur mano lova.

Harietė atsakė jau viską žinanti.

– Pasiteirauk, ar tu miegosi su manimi.

– Ne, Misi, – atsakė auklė, – jūs miegosite šios panelės kam-
baryje, – tarė rodydama į mane.

Misi nesukrutėjo, bet įbestas jos akytes aš pajutau. Valandėlę
mergytė įdėmiai žiūrėjo į mano pusę, o paskui išėjo iš kertės.

– Labanakt, ponია, – tarė ji misis Breton ir tylėdama praėjo
pro mane.

– Labos nakties, Pole, – palinkėjau mažylei.

– Nėra reikalo atsisveikinti – juk miegosime tame pačiame
kambaryje, – paaiškino mergytė ir žengė pro svetainės duris. Iš-
girdome Harietę siūlantį ją laiptais užnešti ant rankų. „Nerei-
kia, nereikia“, – spyresi mūsų lėlė ir tuoj jos išvargusios kojytės
sutapseno laiptais.

Po valandos atėjusi į kambarį pajutau, kad Polė dar nė akių nesudėjo. Ji pasitaisė pagalves, kad būtų patogų sėdėti, ir ant apkloto sukryžiuvasi į kumšteliu sugniaužtus delnukus, žvelgdama rimtomis akimis, pusiau gulomis, kažin kaip senamadiškai, tįsojo savo lovelėje. Nešnekinau jos, bet, prieš užgesindama šviesą, patariau gultis.

– Tuoj, – išgirdau atsakymą.

– Betgi tu peršalsi, Misi.

Nuo kėdės, stovėjęsios prie lovytės, ji pasiekė drabužėlį ir apsigobė juo petelius. Leidau mergytei elgtis, kaip ji norėjo, ir įtempusi ausis klausiausi – ji tebeinzgė – patylomis, tvardydamasi.

Nubudusi ryte, išgirdau kliaukiant liejamą vandenį. Čia dabar! Ji jau atsikėlus, užsikorusi prie praustuvo ant kėdės ir iš paskutinės savo gaidžio sveikatos palenkusi ąsotį mėgina įsipilti į dubenį vandens. Širdis salo žiūrint, kaip tyliai, kaip spėriai mažylė prausiasi ir rengiasi. Aišku, kad Polė dar menkai įgudusi pati savimi rūpintis: jai teko gerokai paplušėti, kol susisagstė sagas, susimezgė raišteliu, sukabino kabliukus – net supluko mergaitė. Kai viską padarė, sulankstė naktinius marškinėlius ir rūpestingai ištiesino lovytės užklotą. Ir vėl nuėjo į kambario kampą, pranyko už baltos užuolaidos ir nurimo. Kilstelėjusi ant alkūnės, ištiesiau kaklą: knietėjo žinoti, ką mergytė veikia dabar. O ji atsiklaupusi, rankytėmis parėmusi galvelę, meldėsi.

Į duris pasibeldė jos auklė. Mergaitė pašoko.

– Aš jau apsirengiau, Hariete, – tarė ji. – Pati apsitaisiau, tik, atrodo, ne visai gerai. Pažiūrėkite, ką būtina pataisyti!

– Kam jūs pati rengėtės, Misi?

– Tsss! Nekalbėk taip garsiai, Hariete, pažadinsi mergaitę (vadinasi, mane, gulinčią užmerktomis akimis). Pati apsivilkau drabužiais, noriu be jūsų išsiversti, kai išvažiuosite.

– Norite, kad išvažiuočiau?

– Kai pykdavote, norėdavau, bet dabar – ne. Būkite gera, užriškite daugiau man dirželį ir sušukuokite plaukus.

- Jūsų juostelė kuo puikiausiai sumazgyta. Kokia esate įgeidi!
- Ne, ją reikia dar sykį perjuosti. Būkit gerutė.
- Gerai jau, gerai. Kai išvažiuosiu, prašykite, kad ši panelė kiekvieną kartą padėtų jums apsirengti.
- Nieku gyvu.
- Kodėl gi? Ji be galo maloni. Tikiuosi, nesuksite nosies į šalį ir nemansite esanti Dievo anūkė.
- Trūks plyš, bet ji manęs niekada neaprenginės.
- Jūs tik paklausykite šitos varnelės!
- Jūs nerūpestingai mane šukuojate, Hariete. Sklastymas bus kreivas.
- Oi, jums sunku įtikti. Ar šitaip bus gerai?
- Taip, pusėtinai. O kur dabar turėčiau eiti, kai esu apsirengusi?
- Palydėsiu jus į valgomąjį.
- Eime.
- Jos pasuko prie durų, tačiau mažoji sustojo.
- Ak, Hariete! Kad čia būtų mano tėvo namai! Aš gi nepažįstu šitų žmonių.
- Misi, būkite gera mergytė.
- Tokia ir esu, tačiau man štai čia maudžia, – tarė pridėjusi rankytę prie krūtinės, atsidūšėjusi sušuko: – Tėti, tėveli!
- Pasirėmiau ant alkūnės, nes norėjau pamatyti, kas ten dedasi.
- Pasakykite panelei „labas rytas“, – paliepė Harietė.
- Mergaitė pasisveikino kaip liepta ir paskui auklę išėjo iš kambario. Tą pačią dieną Harietė išvažiavo pasisvečiuoti pas savo netoliese gyvenančius draugus.
- Atėjusi pusryčiauti, pamačiau, kad Polina (mergytė vadino save Pole, bet pilnas jos vardas buvo Polina Merè) sėdi už stalo prie misis Breton. Prieš mažąją viešnią buvo padėtas puodelis pieno, rankoje, kuri tarsi nutirpusi tįsojo ant stalo, ji turėjo riekelę duonos, bet maistas Polinai bemaž nerūpėjo.

BRETONAS

– Nebeišmanau, kaip galėtume paguosti šį mažą žmogulį, – tarė man misis Breton, – ji nė trupinėlio neima į burną, o iš veidelio atrodo, kad bluosto šiąnakt nebuvo sudėjusi.

Patikinau krikštamotę, kad laikas ir gerumas ilgainiui palenks Polinos širdelę.

– Jeigu mažutėlė prisirištų prie ko nors šiuose namuose, tuomet ir nusiramintų, – tarė misis Breton. – Antraip kažin ar išvysime jos mielą šypsenėlę.

II SKYRIUS

POLINA

Praslinko kelios dienos, tačiau nebuvo jokio ženklų, kad mergytės širdelę šiuose namuose būtų kas nors patraukęs. Polinos negalėjai laikyti kaprizinga, užsispyrusia ar juo labiau neklusnia, tačiau bergždžias darbas buvo mėginti ją paguosti ar nors kiek nuraminti – niekada neteko regėti taip nusiminusio, tokios apkartintos širdelės, kaip žemę pardavusio vaiko – net ir suaugusysis vargiai sugebėtų šitaip nugrimzti į liūdesį. Matyt, raukšlių išvagotame besiilginčio savo krašto kur nors žemės pakrastyje Europos tremtinio veide nebūtum išskaitęs tokios begalinės nostalgijos gimtims namams, kokia sklido iš šito vaikiško veidelio. Atrodė, mergytė tiesiog akyse panašėja į senę ar į kokį nežemišką padarą. Aš, Liusė Snou, negaliu pasigirti lakia vaizduote, bet, kiekvieną sykį atidariusi duris ir radusi Poliną kampe, galvelę padėjusią ant rankelės, pajusdavau nerimą: atrodė, kad šitame kambaryje niekas negyvena ir kad čia vaidenasi.

Kai mėnesioje nubusdavau ir išvysdavau ryškią baltais marškiniais pridengtą Polinos figūrėlę, klūpančią lovelėje ir besimeldžiančią tarsi nuoširdų kataliką, užsispyrusį medituotoją ar kokį ne pagal metus subrendusį fanatiką, pirma laiko tapusį šventuoju,

bemaž neprisimenu, kokios mintys plūsdavo man į galvą, tačiau jos kažin ar būdavo protingesnės ir blaivesnės nei šitam vaikeliui neduodančios ramybės.

Ji meldavosi pašnibždomis, todėl tik retsykais nugirsdavau kokį žodį, o kai klūpodavo, ir aš matydavau tik lūpas krutant. Kada ne kada nuklausydavau ir atskiras sakinių nuotrupas, kuriuos pasirodydavo esančios tos pačios: „Tėveli, mano mielasis tėveli!“ Supratau, kad ši mergaičiukė yra apsėsta vienos minties. Šiaip ar taip, visados maniau, kad monomanija yra didžiausia bėda, galinti tekti ir vyrui, ir moteriai.

Galime tik spėlioti, kuo būtų virtę šitie skausmingi išgyvenimai, jeigu juos būtume palikę likimo valiai, bet vieną dieną viskas staiga pasikeitė.

Vieną popietę misis Breton, švelniai meilikaudama įkalbėjusi Poliną pasitraukti iš to jai turbūt jau ir pabodusio kampo bei norėdama išblaškyti dėmesį, pasodino ją ant sofos prie lango, liepė žiūrėti į praeivius ir skaičiuoti, kiek moterų per tam tikrą laiką nueis gatve. Ji sėdėjo apatiška, bemaž nesižvalgė pro langą ir praeivių neskaičiavo, bet staiga, aš be perstogės stebėjau mergytę, jos veidas persimainė. Šitie ūmūs karštakošiai, kaip juos vadiną žmonės, yra jautrios prigimties, dažnas iškelia neregėtas scenas tiems, kurie būdami santūresni nereaguoja į jų triukšmingas užgaidas. Sustingusios ir paniurusios mergaitės akys akimirksniu nušvito, raukšlės kaktose išnyko, abejingą ir skausmo perkreiptą veidą nutvieskė džiaugsmas, liūdesys užleido vietą nekantravimui ir aistringai vilčiai.

– Pagaliau! – sušuko ji.

Akimirksniu, tarsi strėlė ar paukštis, mergaitė išpuolė iš kambario. Aš galiu tik spėlioti, kaip ji atidarė laukujes duris: galbūt jos buvo praviros, o gal ten pasimaišė Vorenas ir išpildė nenustygstančios mergaitės paliepimą. Ramiai žvelgdama pro langą, mačiau, kaip ji, plasnodama juodos spalvos suknele ir nediduke, juoste apvedžiota prikyšte (ji nemėgo vaikiškų prijuosčių),

skuodžia gatve. Aš jau ketinau atsigręžti ir pasakyti misis Breton, kad vaikas lyg pamišęs išlėkė laukan ir kad reikia jį pavyti, bet pamačiau, jog mergaitę kažkas pakėlė ant rankų ir apglėbęs paslėpė nuo ramaus mano žvilgsnio ir nustebusių praeivių akių. Šitą reikalingą paslaugą padarė džentelmenas, dabar apgobęs mergaitę savo apsiaustu ir einąs namų, iš kurių pastebėjo ją išbėgus, link.

Pamaniau, kad vyriškis mergaitę atiduos tarnui, tačiau šiek tiek pamindžikavęs prie durų džentelmenas užlipo laiptais pas mus.

Iš to, kaip vyriškį pasitiko misis Breton, suvokiau, kad jie pažįstami. Moteris taip nuskubėjo jo pasitikti, kad galėjai daryti išvadą, jog ji maloniai nustebinta ir džiugiai susijaudinusi. Misis Breton akyse šmėkstelėjo šioks toks priekaištas, o džentelmenas, veikiau atsiliepdamas į šį jos žvilgsnį, o ne išstartus žodžius, tarė:

– Nieko negalėjau padaryti: prieš išvažiuodamas privalėjau pamatyti, kaip ji čionai įsikūrusi.

– Bet juk jūsų apsilankymas sujaudins mažytę.

– Viliuosi, kad ne. O kaip gyvena mano brangioji Polė?

Atsisėdęs ant kėdės ir atsargiai ant žemės pastatęs mergaitę, šitaip jis kreipėsi į dukterį.

– O kaip laikosi jos tėvelis? – pasiteiravo ji, prisišliejusi tėvui prie kojos ir žvelgdama į veidą.

Tėvo ir dukters susitikimas buvo tykus, ramus, be jokių jausmingų aikčiojimų ar šūksnių – aš buvau jiems dėkinga, nors sykiu jie atrodė be galo be krašto susijaudinę ir šitoks santūrus jų abiejų elgesys šiaip jau paliko gana slogų įspūdį. Kiekvieną kartą išvargusiam liudininkui reginti aistringą netramdomų jausmų protrūkį, sukyla panieka ar ima noras pasišaipyti, bet jam tuomet ir širdis atlėgsta. Man visada neapsakomai graudu matyti tokį jausmingumą – vergą, negalintį atsispirti blaiviam protui.

Misterio Homo veidas buvo griežtas, nors, ko gero, geriau tiktų sakyti šiurkštus: kakta gumbuota, išsišovę ir ryškūs skruostikauliai. Dirstelėjęs į jį, daug nesivargindamas matei škotams

būdingus veido ypatumus. Dabar vyriškis žvelgė liūdnas ir sunerimęs, o jo veidas buvo perkreiptas susijaudinimo. Polės tėvelis žodžius tarė su šiaurietišku akcentu ir toks šnekėjimas gerai derinosi su jo išvaizda. Jis sykiu buvo ir išdidus, ir paprastas žmogus.

Tėvas uždėjo ranką ant mergytės galvos. Duktė paprašė:

– Pabučiuokite Polę.

Tėvas išpildė dukters prašymą. Labai troškau, kad susijaudinusi ji nervingai šūktelėtų – tuomet man būtų atlėgusi širdis ir aš būčiau nurimusi. Tačiau mergytė tupėjo tarsi pelytė po šluota: atrodė, kad dabar visi jos norai patenkinti ir ją užliejo dieviška palaima. Nei veido išraiška, nei bruožai mažosios nebuvo panašūs į tėvo, tačiau plika akimi matei, kad mergytė jo padermės: ji paveldėjo ir jo protą, ir jo dvasią.

Be abejonės, misteris Homas buvo susitvardantis žmogus, kas šiaip jau vyrui privalu, bet retsykais jo sielą apimdavo jaudulys.

– Pole, – tarė jis, žiūrėdamas į dukterį, – nueik į prieškambarį, ten ant kėdės rasi mano paltą. Kišenėje yra nosinė, atnešk ją man.

Mergaitė akimoju pakluso ir kaipmat sugrįžo. Kai ji įėjo į kambarį, jos tėvelis kalbėjosi su misis Breton, todėl Polė, laikydama nosinę rankose, stovėjo ir laukė. Graudu buvo žiūrėti į jos smulkutę, grakščią figūrėlę, prigludusią prie tėvo kojų. Supratusi, kad jis nepastebėjo ją sugrįžus ir vis šnekasi su mano krikšto motina, mergaitė paėmė jo ranką, atgniaužė pirštus, įdėjo nosinę į delną ir tuomet juos vėl vieną po kito užspaudė. Atrodė, tėvas iki šiol vis dar nemato jos, tačiau taip nebuvo – staiga pasisodino dukterį sau ant kelių. Polė prisiglaudė prie jo ir, nors per šią valandą jie nei žodelio nepratarė, nei pažvelgė viens į kitą, abu atrodė laimingi.

Sėdant gerti arbatos, Polės elgesys, kaip jau tapo įprasta, vėl patraukė mūsų dėmesį.

Pirmiausia ji kreipėsi į Voreną, kai tas rikiavo prie stalo kėdes:

– Tėvelio krėslą statykite čia, o manąjį šalia – tarp misis Breton ir tėvelio: aš juk turėsiu paduoti jam arbatos.

Mergaitė atsisėdo ir pamojo tėvui rankele.

– Ateikite čia, tėveli, ir sėskitės prie manęs, tarsi būtume namuose.

Paėmusi jo puodelį, išmaišiusi cukrų ir įpylusį grietinėlės, Polė vėl tarstelėjo:

– Aš visados šitaip jums patarnaudavau namie, tėtė. Niekas, net jūs pats, nemokėjote geriau už mane patiekti arbatos.

Kol mes užkandžiavome, ji be perstojo rūpinosi tėvu, nors toks jos elgesys atrodė gana juokingas. Žnyplės cukrui imti mergytės rankutei buvo per plačios, todėl ji laikydavo jas abiem. Sidabrinis ašotėlis grietinėlei, sumuštinių lėkštės, net puodelis su lėkštute – visi daiktai buvo pernelyg gremėzdiški jos menkoms jėgoms ir įgudimui, bet Polė viską kilnojo, padavinėjo ir sugėbėjo sėkmingai susitvarkyti nieko nesukuldama. Tiesą sakant, mergaitė man atrodė esanti nenuorama ir mėgstanti kištis į kitų reikalus, tačiau jos tėvas, kaip ir visi gimdytojai, nieko neregėjo ir buvo labai patenkintas, suteikęs jai progą pasirūpinti juo, ir net pajuto malonumą mėgaudamasis dukters globa.

– Polė – vienintelė mano paguoda! – neištvėręs tarstelėjo jis misis Breton. Kadangi šita ledi ir pati turėjo užvadėlį – neprilygstamąjį sūnų, kuris šiuo metu buvo išvykęs, – kuo puikiausiai suvokė tokį misterio Homo švelnumo protrūkį.

Tas minėtasis misis Breton užvadėlis pro namų duris įžengė dar tą patį vakarą. Žinojau, jog jam buvo prisakyta parvykti namo kaip tik tą dieną, ir pastebėjau, kad nuo ankstumėlės misis Breton savo kailyje nenustygsta. Kai įžengė Greihamas, išgėrė arbatos mes sėdėjome prie židinio. Jis virste įvirto į svetainę ir sukėlė tikrą sumaištį. Misteris Greihamas buvo gerokai praalkęs, todėl reikėjo nedelsiant duoti jam užkąsti. Su misteriu Homu jis pasisveikino kaip senas pažįstamas, o į mergytę misis Breton sūnus iš sykio neatkreipė jokio dėmesio.

Pasistiprinęs, atsakęs į visus motinos klausimus, jis atsikėlė iš užstalės ir atėjo prie židinio. Jaunuolis įsitaisė taip, kad prieš

jį sėdėjo misteris Homas, o šiam prie šono prisišliejo vaikelis. Sakydama „vaikelis“ tveriuosi nederamo ir netikusio žodžio, nė per nago juodymą neapibūdinančio šito santūraus, juodą suknelę, papuoštą baltu antkrūtiniu, vilkinčio mažojo žmogučio, kuris panėšėjo į didoką lėlę. Dabar Polė sėdėjo ant aukštos kėdės prie lentynos, ant kurios buvo padėta nedidukė balto medžio lakuota jos dėžutė. Šitoje dėžutėje mergaitė laikydavo siuvimo reikmenis, rankdarbius. Rankose ji turėjo skiautelę audinio, kurį mėgino atsidėti ir atkakliai badė adata. Adata, jos pirštelių suspausta, atrodė kaip virbalas. Polė vis įsidurdavo sau pirštą ir batisto atraižėlę išmargindavo smulkučiai kraujo lašeliai. Retsykiais, kai per vargą nulaikomas įrankis siuvėjai visgi išsprūsdavo ir gana skaudžiai smigdavo į pirštą, mergaitė krūptelėdavo, tačiau nė menkiausia aimana nepasigirsdavo iš jos lūpų – ji rūpestingai ir tarsi tikra moteris darbavosi be perstogės.

Tuomet Greihamas buvo gražus šešiolikos metų jaunuolis, tik kažin ar galėjai juo pasitikėti. Greihamas atrodė šiek tiek susitupėjęs ne todėl, kad būtų buvęs klastingas. Toks pasakymas, mano galva, geriau tiktų keltiškam, ne anglosaksiškam jaunuolio grožiui nusakyti: garbanoti, tamsiai rudi plaukai, permainingas nuolat besišypsąs veidas, kurį galėjai palaikyti žavingu ir klastingu ne blogąja šio žodžio prasme. Vaikinukas tada buvo išlepintas ir įnoringas.

– Mama, – tarė jis, kurį laiką tylomis stebėjęs smulkutę figūrėlę, – mama, aš matau jaunąją ledi, kuriai manęs niekas nepristatė.

– Tu, matyt, šneki apie misterio Homo dukrelę, – atsiliepė motina.

– Iš tiesų, madam, – atsakė sūnus, – man atrodo, jūs, tiesą sakant, ne itin pagarbiai atsiliepėte apie tokią kilnią būtybę. Apie ją aš teišdrįsčiau pasakyti „mis Hom“, o ne „dukrelė“.

– Klausyk, Greihamai, neerzink vaikelio. Nemanyk, kad galėsi iš jo nevaržomas šaipytis.

– Mis Hom, – neatlyžo Greihamas, visai nepaisydamas motinos draudimo, – ar man būtų leista prisistatyti? Kiek suprantu, niekas nenori nei jums, nei man šiuo požiūriu pasitarnauti? Visuomet jūsų paslaugoms – Džonas Greihamas Bretonas.

Polė žvilgtelėjo į jaunuolį. Greihamas atsistojo ir gana pagarbiai nusilenkė. Ji neskubėdama nusimovė antpirštį, padėjo žirkles ir siuvinį. Tuomet atsargiai nulipo nuo aukštosios kėdės ir nutaisiusi neapsakomai rimtą veidą pasisveikindama nusilenkė:

– Laba diena, kaip jūs laikotės?

– Turiu garbės pranešti, kad esu sveikas kaip ridikas, bet atkeliavau čia vienu atsikvėpimu, todėl šiek tiek pavargau. Tikiuosi, panele, ir jūs esate sveika?

– Aš jaučiuosi beveik pusėtinai, – nuskambėjo įmantrus mažosios ledi atsakymas ir ji vėl mėgino grįžti į ankstesnę savo vietą, tačiau supratusi, kad teks rabždintis ant tos kėdės iš paskutiniųjų, – jai net į galvą nešovė, jog būtų įmanoma šitaip nepaisyti etiketo, – ir nenorėdama, kad kas nors ateitų jai į pagalbą matant šitam svetimam džentelmeniui, ji verčiau pasirinko suoliuką, prie kurio Greihamas negaišiuodamas prisistūmė krėslą.

– Tikiuosi, panele, ši buveinė – mano motinos namas – gana patogī vieta jums gyventi?

– Ne kažin kiek. Noriu keltis į savo namus.

– Suprantamas ir sveikintinas noras, panele, tačiau nieko nepaisydama stengsiuosi, kad jis nebūtų įgyvendintas. Manau, sugebėsiu nors šiek tiek iš jūsų išgauti to malonaus ir visų geidžiamo dalyko: jūs palinksminsite mane, nes nei mama, nei mis Snou manęs nepradžiugino.

– Netrukus išvykstu su tėveliu ir kažin kol negyvensiu jūsų motinos namuose.

– Taip taip, nė kiek neabejoju, kad pasilikssite pas mus. Aš turiu ponį, kuriuo jodinėsite, ir begales knygų su piešinėliais. Ketinu jas jums parodyti.

– Ar jūs dabar čia gyvensite?

- Taip. Ar jums ši žinia maloni? Aš patinku jums?
- Ne.
- Kodėl?
- Man jūs atrodo keistuolis.
- Negi mano toks jau savotiškas veidas?
- Ir veidas, ir šiaip – viskas. O jūsų plaukai ilgi ir rausvi.
- Jums leidus – kaštonų spalvos. Mama, o ir visi jos pažįstami sako, kad mano garbanos yra tamsiai rudos ar auksaspalvės. Tačiau netgi su savo „ilgais rausvais plaukais“ (jis patenkintas krestelėjo garbanas, pats žinojo, kad jos yra gelsvai rudos – didžiavosi tais liūto karčiais) kažin ar esu panašesnis į baltą varną nei jūsų malonybė.
- Jūsų nuomone, aš esu nei šiočia, nei tokia?
- Žinoma.
- Mažumėlę patylėjusi, Polė tarė:
- Aš, ko gero, einu miegoti.
- Toks pipiras kaip tu jau kažin kada turėjo gulėti lovelėje, bet, matyt, sėdėjai ir laukei manęs parvykstant.
- Nei laukiau, nei ką.
- Žinoma, norėjai smagiai praleisti laiką su manimi. Juk žinėjai, kad aš parvažiuoju namo, ir gaisravai nekantraudama mane pamatyti.
- Aš sėdėjau čia dėl tėvelio, o ne dėl jūsų.
- Nuostabu, mis Hom, bet, drįstu manyti, netrukus tapsiu jūsų numylėtiniu, kurį pamėgsite labiau nei savo tėvą.
- Mergaitė palinkėjo misis Breton ir man labos nakties. Atrodė, kad Polė svarsto, ar Greihamas nusipelno tokio jos dėmesio. Staiga jis nutvėrė ją viena ranka ir iškėlė virš galvos. Ji išvydo save veidrodyje, kabančiame virš židinio. Koks netikėtas, akiplėšiškas ir įžūlus buvo šis poelgis!
- Kaip jums ne gėda, misteri Greihamai! – įdūkusi suriko Polė. – Paleiskite mane!
- Atsidūrusi ant grindų dar pridūrė:

II SKYRIUS

– Įdomu, ką pamanytumėte apie mane, jeigu jus taip pat pakelčiau už pakarpos (Polė ištiesė savo galingą delną), kaip Vorenas neša kačiuką.

Ištarusi šiuos žodžius, mergaitė išėjo.